

AZRA GADŽO

(Sarajevo)

PIRNAMA ČIFČIJA

Radeći na dokumentima u Gazi Husrev-begovoj biblioteci pronašli smo jedan zanimljiv dokument - pirnamu koja se odnosi na čifčije. Pirnama je veličine 38,7cm x 21,5 cm a pronađena je prilikom obrade dokumenta koje je Biblioteci poklonio Spahić Zihnija iz Obara kod Kaknja. Rukopisi su pripadali njegovom djedu Mula Salihu, imamu u Obrima koji je umro 1927.g. Dokument je napisan nesh talik pismom a upisan je u Inventar GHB pod inventarskim brojem 4170. Na glosama pirname se nalaze brojne dove i nasihati veoma sitno ispisani. Pirnama datira iz 1235/1819.g.

Pirnama kao vrsta dokumenta predstavlja pisani statut koji sadrži osnovna i najvažnija pravila prihvaćena od nekog esnafa, cehovske organizacije. Svaki ceh je imao svog pira, patrona, zaštitnika, uspostavitelja zanimanja koji je mogao biti poslanik ili neki drugi dobri čovjek. Pir zemljoradnika je Adem a.s. kojeg su čifčije prihvatili kao svog glavnog starješinu, kao neosporni duhovni autoritet. Pirnama sadrži obaveznu formu zahvale Bogu, opis uobičajene ceremonije pristupanja cehovskoj organizaciji, pravila i obaveze ponašanja jednog pripadnika dotičnog esnafa, sankcije za prekršitelje navedenih pravila, prizivanje Božije milosti i dovu i opis završnog protokolarnog dijela, tj. predaju pirname od strane ahi babe lokalnom starješini ceha. Pirnama kao naziv za statut nekog ceha upućuje na to da se u njoj navedeni propisi direktno vežu za autoritet pira, zaštitnika ceha, uspostavitelja datog zanimanja. To je prema tome risala sa porukama i pravilima koji dolaze direktno od pira. Pirnama je kao konkretni statut neke cehovske organizacije povezana sa futuvvetnamama¹ - risalama koje

¹ Futuvvetname su spisi u vidu knjige koji su sadržavali do u tančine razrađena pravila ponašanja sljedbenika tarikata i ahijjskih bratstava koja su oformila esnafske organizacije i stavila ih pod svoj patronat. Te futuvvetname su brojne i očito se razlikuju jedna od druge po sadržaju mada su im mnogi elementi zajednički, što ukazuje na jedno ishodište. Imali smo priliku uporediti gore spomenutu futuvvetnamu, futuvvetnamu od Sulemija kao i futuvvetnamu kovača koju je

predstavljaju opći kodeks ponašanja zasnovan na pravilima islamskog ahlaka. Pirname obavezno uključuju neke elemente futuvvetnama, s tim što za razliku od futuvvetnama svaka pirnama ima svoje propise i svoj poslovni pravilnik. Pirnama čifčija potvrđuje pristupanje čifčije i čifčibaše čifčijskom esnafu u prisustvu ahi babe. Do sada su bili poznati pojedini izvaci iz pirnama citirani po zapisnicima, ali ni jedan primjerak kod nas nije pronađen. Da li je bilo još ovakvih pirnama - pisanih statuta čifčija ne znamo. Iako u dokumentu stoji da je izdat uz saglasnost šerijatskog suda, ni u jednom od nama dostupnih protokola šerijatskog suda - sidžila nije ubilježen sličan dokument. Kreševljaković je tvrdio da su ovakav dokument imali samo tabaci.² Ostali su cehovi imali svoja nepisana pravila kojih su se svi članovi ceha morali bezuvjetno pridržavati, a očigledno je da su ta pravila preuzimana iz neke od futuvvetnama, priručnih knjiga općih pravila cehova sa Istoka. Takvih je futuvvetnama bilo mnogo, posebno s početka devetnaestog stoljeća³ što je i vrijeme nastanka ove pirname čifčija.

Pirnama čifčija pokazuje da su se sva zanimanja i zanati podjednako tretirali od strane pokrovitelja svih cehovskih organizacija u pokušaju da se kontrola i usmjeravanje ekonomskog privređivanja veže za jedno mjesto, za tekiju u Kiršehiru. Osnovni elementi ove pirname su preuzeti iz učenja o temeljnim načelima futuvveta koji se veže za Muhammeda a.s., što je preko anadolske varijante futuvve u vidu ahijskih principa našlo svoj odraz u pisanim statutima svih cehovskih organizacija diljem Osmanskog carstva.

Rukopis o futuvvetu - futuvvetnama "Hadâiq ad-dâiq" od Muhammeda Abu Bakra b. Abdal-Kadira ar-Râzija koji je prepisao Ahmed b. Bajezid 1001/1592.⁴ govori o tome da su cehovske organizacije zemljoradnika uz sva ostala zanimanja također bile uključene u planove kontrole nad svim oblicima ekonomskog privređivanja koje je spomenuta ahijska loža iz Kiršehira nastojala ostvariti i gdje se futuvvet predstavlja kao etika rada, kao termin koji obuhvata sve pozitivne osobine koje su uz oslanjanje na din i

obradio Gordlevskij u djelu *Izbrannie sočinenija*. Sulemijeva uzor-futuvvetnama je opšteg karaktera, vrsta islamskog bontona. Što se tiče futuvvetname od Muhammeda Abu Bakra, ona govori o značenju futuvveta i njegovim korijenima te načinu na koji se taj futuvvet, islamski bonton, može praktično povezati sa općekorisnim privrednim djelatnostima. Tu je detaljno opisan sam ceremonijalni čin opasivanja koji predstavlja zvaničan početak bavljenja izabranim zanimanjem. Taj je čin postao sastavni dio ceremonijalnih obreda svih cehovskih organizacija. Također je detaljno razrađen odnos učitelja i učenika, njihove obaveze jednog spram drugog, kao i objašnjenje propisa tarikata. Opisane su dužnosti i obaveze glavnih članova esnafske organizacije. Ova futuvvetnama, međutim, ne spominje kaznene mjere koje su predviđene u futuvvetnami kovača i ovoj pirnami.

² H. Kreševljaković, "Tabački obrt u Mostaru", *N. Behar*, br. 23-24, str. 367.

³ V. Gordlevskij, n.d., str. 307.

⁴ GHB, PR-2356-2. (Prepis F. Hadžibajrić)

šerijat u službi proizvodnih djelatnosti. U rukopisu o futuvvetu koji se veže za Muhammedov a.s. oprosni hadž predstavljeno je opasavanje pasa pirovima, prvacima svih zanata i zanimanja. U rukopisu se navodi da je na Miradžu Džebrazil opasao Muhammeda a.s. te da je taj simbolični čin Muhammed a.s. prenio na Aliju, a ovaj dalje na osobe koje su time promovirane u prvake svog zanimanja. Alija je opasao 17 osoba. Među tim opasanim osobama se spominje kao dvanaesta osoba Abbas Ekber poznat kao Ahi Evren, legendarna ličnost čije se ime veže za osnivanje ahijske lože u Kiršehiru. Tu se kaže da od Ahi Evrena vodi lanac tabaka/kožara i lanac onih koji proizvode hranu. U ovoj se futuvvetnami navodi i čin opasivanja čifčija i ekindžija/onih koji siju usjeve.⁵ Alija je potom svoje kompetencije prenio na Selmana, a među 34 osobe koje je on simbolično opasao spominje se i Abu Kaim Bark⁶ koji je opasan kao poljoprivrednik. U Basri je Selman opasao još sedam osoba među kojima se spominje opasivanje čifčije Ajan b. Omer Harata⁷. Na taj način su se kompetencije ahijske lože proširivale uz osiguranje organizacije i kontrole ekonomskog privređivanja i uz obezbjeđenje programa kulturno-obrazovnog djelovanja. Opasivanje je bilo simboličan čin, ceremonija uvođenja u dotično zanimanje i davanje kompetencija prvacima cehovskih organizacija, tj. osobama koje je trebalo da upravljaju i rukovode određenim granama proizvodnje.⁸ Kao jedno mjesto, tj. kao centralna ekonomska loža za koju su se sva zanimanja nastojala vezati i kao osnovni pokrovitelj i nadziratelj cehova u Osmanskom carstvu se javlja tekija Ahi Evrena u Kiršehiru, čiji su derviši posebno od 15. stoljeća izgradili niz legendi o glavnom šejhu Nasireddinu Ahi Evrenu (umro između 1326. i 1332.), predstavljajući ga kao sina Abbasa, amidže Muhammeda a.s. i vežući tako njegov autoritet za Muhammeda, a.s., a preko njega za Adema, a.s. Dio prihoda cehovskih organizacija je, vjerovatno, išao na račun derviša tekije u Kiršehiru tako da su oni bili zainteresovani za širenje mreže esnafskih organizacija i njihovo stavljanje pod patronat centralnog esnafskog bratstva.

Osmanlije su sistem zanatskih cehovskih organizacija naslijedili još od Seldžuka, a na te organizacije su značajan upliv ostvarila religiozna viteška bratstva ahija kao anadolske varijante futuvve, koji su nakon gubitka

⁵ GHB, Pr-2356-2, str. 32 i str. 11.

⁶ Isto, str. 24.

⁷ Isto, str. 32.

⁸ U futuvvetnami Muhammeda Abu Bakra se navodi ceremonija opasivanja gdje je Muhammed a.s. bratimio po dvije osobe. Adem a.s. je halvu, simbol "šeddi pir-a", svečanosti opasivanja koju obavlja pir, nakon što je odvojio dio za sinove, podijelio ostatak na dva dijela. Stoga se ta halva, sastavni dio tradicionalnih svećanih obreda cehovskih organizacija naziva "helvai-çifte" ili "helva-i ehl-i hiref". Također se navodi da je hazreti Alija na spomenutoj svečanosti opasivanja pročelnika određenih zanimanja, kada bi bila uspostavljena sofrta opasanim osobama davao halvu dvjema rukama a onima koji to nisu sa jednom.

političke uloge počeli zasnivati svoju moć na oslanjanju na zanatlije i njihove cehove.⁹

Zanatlije su imali svoju esnafsku skupštinu, svog ćehaju (starješinu), pomoćnika ćehaje (čauša), ustabašu (stručni organ) i kalfabašu (lice koje nadzire rad)¹⁰. I po fermanu sultana Murata II iz 1733.g. se spominje da esnafsko vijeće sačinjavaju ahi baba, ćehaja i jigit (lice koje je izvršavalo kazne u duhu šerijatskih propisa)¹¹. Iz navedene pirname čifčija je jasno da je i čifčijski esnaf imao esnafsku skupštinu na kojoj se jedino i mogao donijeti jedan ovakav dokument kao što je pirnama. Imao je zatim ahi babu, vrhovnog starješinu ceha koji je predstavljao duhovnog potomka osnivača spomenutog zanimanja te koji je nadgledao donošenje statuta - pirnama u vrijeme kada je obilazio cehovske organizacije iz svog nadleštva, a to su bili tabaci i proizvođači hrane. Vjerovatno je imao i jigita kao osobu koja se brinula o izvršenju šerijatskih propisa s obzirom na to da pirnama predviđa sankcije protiv prekršitelja njenih pravila. Starješina ceha kod čifčija se ne naziva ćehaja nego čifčibaša.¹²

Hamdija Kreševljaković, koji se najviše bavio pitanjem zanata i cehovskih organizacija kod nas¹³, ne spominje da su i zemljoradnici mogli biti organizirani u cehove nego ustvrđuje kako su samo tabaci imali pisani statut - pirnamu (mada ni jedan njen primjerak nije imao priliku vidjeti).¹⁴ Sigurno je da je dominantna cehovska organizacija bio tabački obrt nad kojim je nadzor povjeren spmenutoj ahijskoj loži iz Kiršehira još prije vremena Sulejmana Veličanstvenog. Zastupnik tekije u Kiršehiru - ahi baba je povremeno obilazio tabačke obrte širom Osmanskog carstva koji su

⁹ Gordlevskij, *Izbrannie sočinennija*, Moskva, 1960, str. 297.

¹⁰ H. Kreševljaković, *Sarajevska čaršija, njeni esnafi i obrti za osmanlijske uprave*, Zagreb, 1927., str. 14.

¹¹ H. Kreševljaković, *Esnafi i obrti u BiH*, Sarajevo, 1961., str. 34. O tri vrste ljudi govori i navedena futuvvetnama od Muhammed ibn Abu Bakra. "Prvi je jigit, drugi je šejh, a treći je ahu baba.", n.d., str. 55.

¹² U navedenoj pirnami to je kapudan beg.

¹³ V. *Esnafi i obrti u starom Sarajevu*, 1958.; *Esnafi i obrti u BiH*, Zagreb, 1951.; "Kazandžijski obrt u BiH", P.O. iz GZM, 1951, "Sarački obrt u BiH", Sarajevo, P.O. Radovi NDNBiH., 1958; *Čizmedžijski obrti i stara građanska obuća u BiH*, Sarajevo, 1955, "Željezni obrt u Varešu do godine 1891", Sarajevo, *Napretkova zbirka*, 1932. kao i mnogi drugi radovi.

¹⁴ I Gordlevskij izražava sumnju u postojanje cehovskih organizacija zemljoradnika, mada navodi da se u ustavu zanatskih cehova u spisku patrona - pirova spominje i Adem a.s. kao pir zemljoradnika, što objašnjava činjenicom da je Adem a.s. prvi poslanik i rodočelnik ljudskog roda.V. Gordlevskij, *Izbrannie sočinennija*, Moskva, 1960.; E. J. Devis, međutim, navodi da su na Istoku u cehove ulazili zanatlije, zemljoradnici i slobodne profesije. (Prema: Gordlevskij, n.d., str. 276. E. J. Devis, *Life in Asiatic Turkey*, London, 1897., p. 194.)

očigledno predstavljali najorganiziraniji esnaf, a pri tome je nastojao i druga zanimanja uključiti pod patronat muslimanskog bratstva zanatlija, tj. privrednika, pri čemu očito nije bila isključena ni zemljoradnja. Kreševljaković spominje da je veliki broj tabaka radio u Visokom, Mostaru i Tešnju,¹⁵ a Osman Sokolović konstatuje da je u Tešnju u periodu između 1639. i 1642. godine bilo 19 tabaka.¹⁶ Tabaci koji su još od 16. stoljeća bili organizirani u cehovske organizacije u mnogim našim gradovima uticali su i na organiziranje cehovske organizacije čifčija, budući da su prema navedenoj futuvvetnami i tabaci i proizvođači hrane bili vezani za istog pira Ahi Evrena.

Tešanj, kao mjesto sa brojnim tabačkim esnafima, je vjerovatno mjesto gdje je nastala ova pirnama budući da se na poleđini pirname nalaze nalijepljeni tekstovi u vidu pravougaonika različite veličine koji se odnose na Tešanj.¹⁷ Među tim bilješkama je uveden i natpis na Hasanbegovića džamiji u Tešnju kao i vasijetnama¹⁸ izvjesnog Hadži Hasana Medarića koji oporučuje trećinu svog imetka za razne svrhe između ostalog i za popravku puta u mjestu Ravna,¹⁹ za dovođenje vode, za unutrašnjost neke džamije (nije navedeno koje).

Tekst Pirname:

HAZA PİRNAME-i PİR-i ÇİFÇİYAN HAZRET-i ADEM SAFİYYULLAH

Bismillâhirrahmânirrahîm

Elhamdulillâhi rabb il-âlemîn wa salâtu wa salâmu 'alâ sayyidinâ Muhammadin wa âlihi we sahabihi aġmaîn. 'Astaîdu billâhi inna dîna 'inda llâhi l-islâm. Qul Allâhumma mâlika l-mulki tu'ti l-mulka man taşâ'u wa tanzi'u l-mulka min man taşâ'u wa tu'izzu man taşâ'u wa tudillu man taşâ'u. Bismillâhi wa murâdihi subhânahu ta'âlâ nas'aluhu ihsânahu hamidan wa musalliyyan.

Şecere-i pirname-i pir-i çifçiyân *astaîdu* billâhi anna rahmata llâhi qarîbun min al-mu'minîna. Pir-i piran aziz-i azizan ser çeşme-i sultan hazret-

¹⁵ V. H. Kreševljaković, "Tabački obrt u Mostaru", *N. Behar*, br. 23-24; *Esnafi i obrti u BiH*, Sarajevo, 1961., str., 32.

¹⁶ O. Sokolović, *Tešanj prije tri stoljeća*, Sarajevo, 1941., str. 8.

¹⁷ Među navedenim bilješkama je upisan natpis na Hasanbegovića džamiji u Tešnju a kao godina izgradnje je ubilježena 1281/1864. Mujezinović navodi da je u hronogramu na džamiji ebždedom navedena godina 1280. (*Usp. M. Mujezinović, Islamska epigrafika BiH*, Sarajevo, 1977, str. 256.)

¹⁸ Datum je nečitak. Moglo bi se pročitati kao 1198/1783. ili 1298/1880.

¹⁹ Ravna je seoska općina, mjesto kod Tešnja.

i Adem pir-i čifčijan hazretleri ne buyurdu: Evvela dört kapının selamı: Esselamu aleykum ya erbab-i ehl-i şeriat, esselamu aleykum ya ehl-i tarikat, esselamu aleykum ya ehl-i hakikat, esselamu aleykum ya ehl-il marifet ve sselamu ala-l murselin ve cemi-il enbiya.

Emma badu: Haza şecere-i pir-i piran aziz-i azizan ser çeşme-i sultan pir-i čifčijan hazret-i Adem safiyyullah babamız hazretleri - *asta'îdu billâhi - Halaqa l-insâna min salsâlin kal-fahhâr - şaddaqallâh ul-'azîm*- ayet-i keriminde sadaka ma sadaka hazret-i Adem babamızı halk edip ettiği cennet-i aladan bir çift öküzü ve buğday danesini Cebrail aleyhisselam getirip iptida sanati çiftçilik idi. Sonra hazret-i Allah celle celaluhu hazret-i Adem babamıza otuz sanat keşf ile bildirip eşler idi ve hazret-i Adem babamız cuma günleri çifte gidemezdi ve dahi bir²⁰ çifçi kendinden izin olmadıkça ekin ekmez ve bir çifçi esnafi-i çifçibaşından izinsiz ekin ekecek olursa gerek kazadan ve gerek kasabadan çift demirini getirip tarikat üzere çifçi başına ve sair çifçilere hazret-i Allah razısı²¹ için ve pir-i hazret-i Adem ruhu için lokma edip üç gün sonra demiri götüre ve dahi malum ola bir²² çifçi esnafi cuma günü ehl-i islam olan çifte giderse tazir olunup tarikat üzere taziri hakikat değeneğini vuralar doksan dokuz değenek ve tarikat cezasını²³ bin akçasını²⁴ alalar ve böyle yol erkanı tarikat üzere çifçi esnafları giderse karlerinden²⁵ berekat ve kesbleri halal olur ve dahi bu yolu ve bu erkanı beğenmezlerse piri beğenmezler ve hazret-i pirin şefaatinde mahrum olurlar ve hazreti habibullah Muhammed al-Mustafa sallallahu alejhi ve s-selemin şefaatinde mahrum olurlar ve hazreti pirin ve pirlerin laneti kabul etmiş olursa ve dahi çifçi iptida ekin ekmek murad ettikte evvela pirin ruhuna üç ihlas-i şerif ve bir fatiha-i şerif maa salavatı okuyup ve ruh.....²⁶ ondan sonra ekin ala ve ela böyle etmezse kesbinde berekat bulmaz ve layık lazımdırki bir taraftan öküzlerine zehireleri ve nafaka ve bir taraftan suyunu koyalar ve öküzlerine inayet ve bu iş sürüp vurmayalar ve güzel kelimaları söyleyip tesbih tehlil ile ve şehadet ve salavat.....²⁷ Ruznehar beş namazı kazaya koymaya²⁸ ve ...²⁹ yabancınin ...³⁰ tarlasında öküzleri otlamaya ve

²⁰ U originalu *pir*.

²¹ U originalu *râdisi* a treba *rizâsi*.

²² U originalu stoji *pir*.

²³ U originalu stoji *cizyesi*.

²⁴ U originalu stoji *akçasın*.

²⁵ U originalu stoji *karelerinden*.

²⁶ U originalu se jedna riječ ne vidi, rub stranice oštećen i zalijepljen.

²⁷ U originalu se ne vidi, rub stranice sa zakrptom od papira. Vjerovatno se radi o riječi *okuyalar*.

²⁸ *Beş namazı kazaya koymaya* se nalazi sasvim sitno ispisano u bilješci iznad teksta, poslije riječi *ruznehar* a iznad riječi *saman*.

²⁹ Nejasna riječ.

yaramaz ve fena ve kabih kelamları söylemeye ve öküzlere sökmeye ve yulafta ve alefte ve suda kusur etmeye. Allahın laneti ve pirin laneti üzerine kabul etmeden kesbinde berekat bulmaya ve kendi zahmetini ve elemi haram eder ve dahi layik lazimdir ki evvela iki rekat nafile namazını kıla ve berekata dua ede ve bu ayeti okuya euzu bismileden sonra: *A fa ra'aytum mâ tahrusûna a antum tadra'ûna am nahnu ad-dâri'ûna bel ad-dâri'u wal munbitu huwa llâhu ta'âlâ. Allâhumma şalli ve sellim ve bârik ve kerrim 'alâ sayyidinâ Muḥammad wa-rzuknâ tamarâta hadâ bi-şîhati wal âfiyati wağnib qararahu wa-ğ'alnâ li an'umika min aš-şâkirîn qabla anna hadâ l-daf'a dâlika l-madra' min ğamî'i l-âfâti wa-ddûdi wal-ğarâdi wa gayri dâlika. Sami'nâhu wa ğarrabnâhu fawağadnâ kađâlîka. Şeyh-zade. Ve denilmiş ki bunu okuyan cami'i âfattan âfati semaviden ve belayat-i erdiye ve zarardan mahfuz olur ve dahi çifçibaşından başka çifçiler çifçibaşına serkeşlik ve erkansızlık ve itaatsızlık eden çifçiyi getirip çifçibaşıyla pirin erkanını icra ede ve ela etmezse pirin laneti onun üzerine olur ve Allah'ın rahmetinden mahrum olur ve dahi şöyle malum ola ki sual etseler yol nedir ve erkan nedir cevap vere ki yol La ilahe illallah ve erkan Muhammed'un resulullah demektir. Ve dahi şöyle malum ola ki kadimden beri çifçibaşı olan abâ'u ecdadı kapudan beği çifçibaşı nasb ve yedine pirname teslim olunup cümlesine pirnamenin mucibini tefhim eylemesi için cümle iltimasıyla ve marifet-i şer'le işbu pirname bizim tarafımızdan bilve kale ve bilasale tarikat üzere çifçibaşı olan kapudan bege teslim olundu ve selam.*

Halis al-fuad
As-seyyâr şayh Omer
Ahi baba Evren ibn Abbas
Ekber radiya-llahu anhu

Prijevod:

U ime Boga Milostivog, Samilosnog

Ovo je pirnama pira čifčija,³¹ hazreti Adema, iskrenog Božijeg prijatelja

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova i neka je mir i spas na našeg sejjida Muhammeda i njegovu porodicu i sve ashabe. Utječem se Bogu, prava vjera kod Boga je islam. Reci: Moj Allahu, Ti si onaj koji posjeduje vlast, daješ vlast onome kome želiš i oduzimaš je od onoga od koga želiš. Daješ čast onome kom želiš i unizuješ onoga kog želiš. U ime Boga i onoga što on želi,

³⁰ Nejasna riječ.

³¹ Čifčija: obrađivač zemlje, čovjek koji radi na nekom čifluku koji nije njegov posjed i obrađuje ga sporazumno uz odgovarajuću naknadu (v. Š. Sami, *Kamus Turki*, Istanbul, 1317./1899., str. 511).

neka mu je slava i nek je uzvišen, od Njeg tražimo dobro hvaleći Ga i klanjajući Mu se.

Šedžera³² pirnama pira čifčija, utječem se Bogu, doista je milost Božija blizu muminima. Šta je izvolio kazati pir nad pirovima, miljenik među omiljenim, glavni izvor moći Adem, pir čifčija: Prvo (treba) selam na četiri strane: Esselamu alejkum, nek je selam na vas pripadnici tarikata, esselamu alejkum sljedbenici hakikata, esselamu alejkum dosezatelji pravog znanja i nek je selam na sve poslanike i vjerovjesnike.

A potom: Ovo je šedžera pira nad pirovima, miljenika među omiljenim, glavnog izvora snage, pira čifčija hazreti Adema, Božijeg iskrenog prijatelja, našeg oca. Istinu je rekao ono što je rekao Uzvišeni Allah u plemenitom ajetu - utječem se Bogu -: *“On je čovjeka od sasušene ilovače kao što je grnčarija stvorio.”*³³ Čim je stvorio našeg oca hazreti Adema, odmah je Džebrail iz visoko uzdignutog dženneta donio jedno zrno pšenice i doveo par volova. Vještina rada na početku je bilo bavljenje zemljoradnjom. Poslije je Uzvišeni Allah hazreti Adema, našeg oca, poučio i otkrio mu 30 vještina posla (zanata). Bili su u parovima. Naš otac, hazreti Adem, na dan džume ne bi odlazio na posjed (na njivu). I još, dok ne bi jedan čifčija dobio dozvolu od njega ne bi sijao usjeve, te ako bi bez dozvole čifčibaše esnafa neki čifčija sijao usjev tada bi se bilo iz kadiluka bilo iz kasabe donosili željezni lanci³⁴, te je prema tarikatu zarad zadovoljstva Allahovog i pred dušu pira hazreti Adema davao zalogaj svakom čifčiji i ostalim čifčijama, a nakon tri dana željezo se odnosilo. I još nek se zna, ako jedan čifčija iz esnafa ode petkom na posjed nekog muslimana nek bude ukoren i nek mu tada prema tarikatu udare batinom tarikatsku kaznu, devedeset devet batina i nek kao tarikatsku kaznu uzmu hiljadu akči. Ovakvi su propisi pravog puta. Ako se čifčijski esnafi ponašaju prema tarikatu, tada će u njihovoj dobiti biti berićeta a ono što steknu će biti halal. A ako se ovaj put³⁵ i njegovi propisi³⁶ ne dopadaju tada im se ni pir ne dopada te će oni biti lišeni pirovog šefaata³⁷ i šefaata Božijeg miljenika Muhammeda Mustafe, s.a.v.s. A ako prihvata blagoslov od pira i od pirova nek tada čifčija kada želi da počne sa sijanem prvo pred dušu pira prouči tri ihlas-i šerifa i jednu fatihu sa salavatima.... Poslije toga nek preuzme sijanje, a ako tako ne učini neće imati berićeta u onome što stiče. I neophodno je da paze na goveda te da s jedne strane stave pred goveda njihovu hranu i nafaku, a s druge strane vodu, da ih obavljajući ovaj posao ne udaraju, da im lijepe riječi kazuju, uz slavljenje Boga, ilelakanje, da prouče

³² Rodoslovlje, lanac, niz.

³³ Kur'an 55:14 (prev. B. Korkut).

³⁴ Prangije.

³⁵ Yol.

³⁶ Erkan.

³⁷ Zauzimanje na Sudnjem danu.

šehadet i salavate. I nek dan noć namaz na kaza ne ostavlja, nek na tuđem zemljištu goveda ne napasa, nek ružne i loše riječi ne govori, nek govedima dok ih tjera ne umanjuje ovas, travu i stočnu hranu. Nek ne traži u onome što stiče beričeta bez prihvatanja prokletstva od pira, a on mu haram čini njegov trud i zahmet. I još je podesno i potrebno da prvo klanja dva rekata nafile namaza, da učini dovu za beričete te da nakon bismile proči ovaj ajet: “*Kažite vi Meni: šta biva s onim što posijete? Da li mu vi dajete snagu da niče, ili to Mi činimo?*”³⁸ Onaj koji sije i koji čini da izniče jeste Uzvišeni Allah. Bože moj, blagoslovi i sreću donesi, ukaži čast i uzvisi našeg sejjida Muhammeda, porodicu našeg sejjida Muhammeda i prinosa ovoga opskrbi da bude zdrav, odstrani od njega štetu i učini nas da smo zahvalni na Tvojim blagodatima prije nego se odbiju od te njive sve nesreće, crvi štetočine, skakavci i slično tome. Čuli smo to i iskušali te našli da je tako. Šejh-zade. I rečeno je da će onaj ko ovo prouči biti spašen svih nevolja sa neba, svih belaja sa zemlje i štete. I još, nek druge čifčije osim čifčibaše dovedu onog čifčiju koji je nepokoran, neposlušan i koji ne prihvata pravila, te nek ispuni pravila i propise(erkane čifčibaše i pira. A ako to ne učini, nek je na njegov pirovo prokletstvo i nek mu je uskraćena Božija milost. I još, upitaju li šta je *yol* a šta je *erkan* nek odgovori: *Yol* je *Lā ilāhe illa-llah*, a *erkan* je *Muhammedun resūlullah*. Nek se zna da je kapetan-beg, čiji su pradjedovi od davnina čifčibaše, postavljen kao čifčibaša i da je u njegove ruke predata pirnama da on objasni sadržaj pirname svima. Ova je pirnama, prema tarikatu, na molbu svih i uz znanje šerijatskog suda predata u ruke kapetan-bega koji je čifčibaša da bude naš zastupnik i samostalno vodi poslove.

Čista srca es-sejjar Šejh Omer
Ahi baba Evren ibn Abbas
Ekber, radijallahu
anhu

Godina 1235./ 1819.

³⁸ Kur'an, 56: 63-64. (Prev. B. Korkut).

PIRNAMA ČIFČIJA

R e z i m e

Radeći na obradi dokumenata u Gazi Husrev-begovoj biblioteci pronašli smo pirnamu čifčija koja datira iz 1235/1819. g. Pirnama kao vrsta dokumenta predstavlja pisani statut neke cehovske organizacije. Do sada kod nas nije pronađen ni jedan takav dokument, a niti je ubilježen ni jedan prijepis u nama dostupne šerijatske protokolarne knjige - sidžile, iako se u pirnami navodi da je nastala uz saglasnost i znanje šerijatskog suda. Pronađena pirnama čifčija se vjerovatno odnosi na Tešanj i njegovu okolinu (što se vidi iz brojnih bilješki sitno ispisanih na poleđini dokumenta koje se odnose na Tešanj) u kojem je u prvoj polovini 17. stoljeća bilo evidentirano 19 tabaka. Tabaci koji su od 16. stoljeća bili organizirani u brojne cehovske organizacije su vjerovatno utjecali i na organiziranje cehovske organizacije čifčija. U potpisu pirname se navodi kao patron - pir Ahi baba Evren Ibn Abbas Ekber, legendarna ličnost od kojeg, prema navodu iz Futuvvetname od Muhammeda Abu Bakra, prepisanu od strane Ahmed b. Bajezida 1001/ 1592. vodi lanac tabaka/kožara i onih koji proizvode hranu. Njegov zastupnik je es-sejjid Šejh Omer, zastupnik tekije u Kiršehiru, odnosno zastupnik Ahi babe Evrena, koji je povremeno obilazio tabačke obrte u Osmanskom carstvu. Tabaci su, po pravilu da zanimanja dolaze u parovima, kao par imali proizvođače hrane. Ahi babu Evrena je, prema gore navedenoj futuvvetnami, opasao hazreti Alija kao dvanaestu osobu i kao pira tabaka i proizvođača hrane. Pirnamu je potpisani zastupnik Ahi Evrena predao u ruke kapetan-bega koji je čifčibaša i čiji su pradjedovi od davnina čifčibaše, sa obavezom da prema tarikatu objašnjava svim čifčijama značenje i smisao pirname.

ČIFČI PIRNAMA

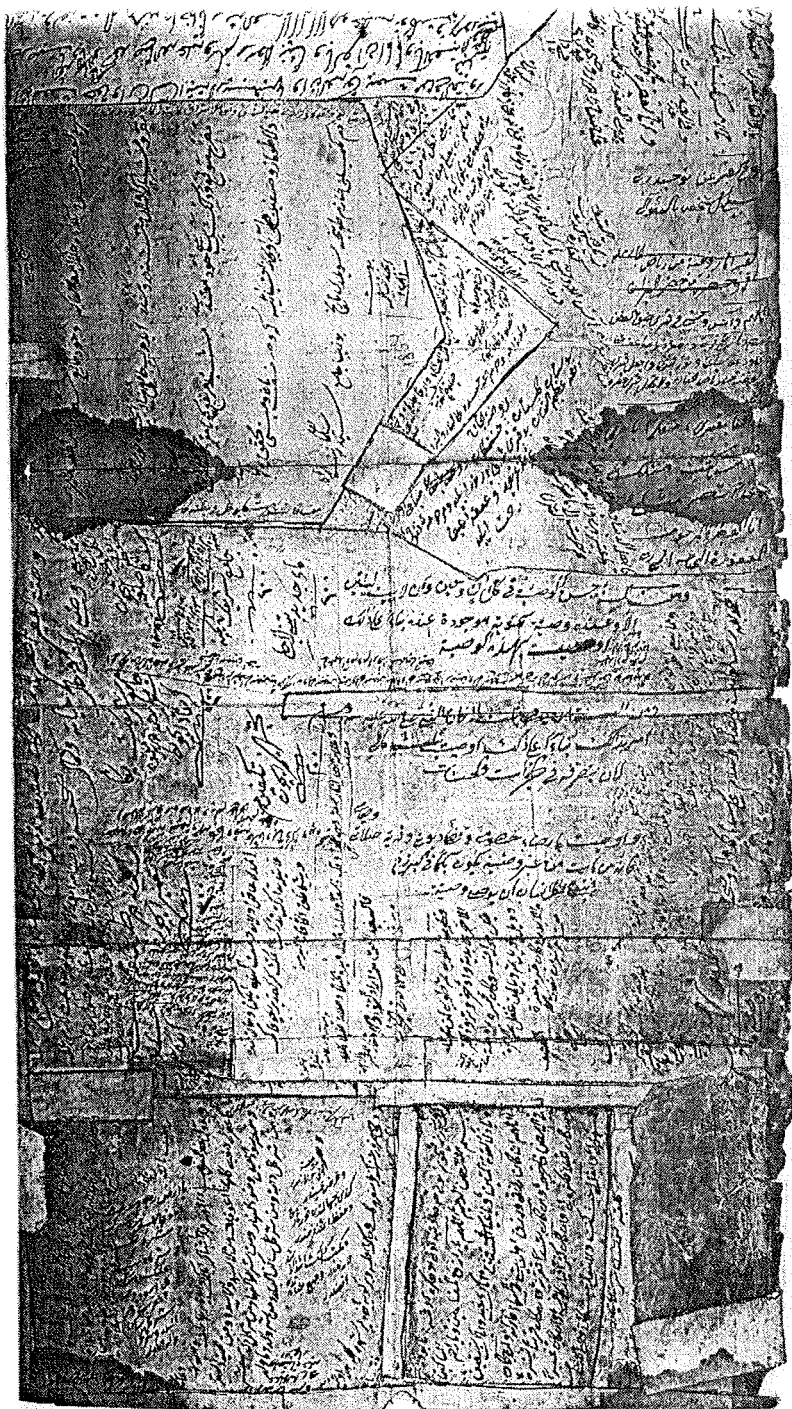
S u m m a r y

Studying the documents contained in the Gazi Husrev-bey's Library, the author has found Čifči Pirnama, written in 1235, i.e. 1819. Pirnama, as a document is some sort of a written statute of a craft-guild organization. So far such a document has never been found in this country, neither it has been recorded in the legal (shariat) protocol books - sijils, even though the Pirnama contains clear note that it was made with the approval of shariat court. The Pirnama in question is most probably related to Tešanj region (shown by numerous remarks written on the back of the document), that had Tešanj has 19 registered tabaks (leather-workers) in early 17th century. Since

16th century, tabaks were organized in numerous craft-guild organizations, and they probably had a great input in creation of craft-guild organization of čifčis (landless laborers) The Pirnama is signed by patron Pir Ahi Baba Evren Ibn Abbas Ekber, famous character, who, according to the quotation from Futuvvetnama by Muhammed Abu Bakr, transcribed by Ahmed b. Bajezid, in 1001/1592, runs a chain of tabaks and food-producer shops. Es-Sejjid Seih Omer, representative of the Kiršehir teki, and representative of Ahi Baba Evren, had visited tabak trades in Ottoman Empire regularly. As tabak is a trade that is run together with other corresponding activity, it was run together with food production. According to the mentioned futuvvetnama, Hazreti Alija put on a belt to Ahi Baba Evren as the twelfth person and Pir of tabaks and food producers. Undersigned representative of Ahi Evren handed over the Pirnama to the capetain-bey čifčibasha, whose ancestors were čifčibashas, with the obligation to explain the sense and meaning of pirnama to all the čifčis.

Pirnama čifčija iz 1235./1819.
GHB, inv. br. 4170.

Poledina pirname čifčija iz 1235./1819.
GHB, inv. br. 4170